

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄

(Ὁδε ἔστι περὶ οὗτου ἂν θειοτέρου ἀνθρώπου
βουλευέσαιο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

»δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τρίτου, οὐδεὶς ἀναρμόδιος εἰσδύει εἰς τὰ μυστήρια του.
 »Τοιοῦται ἐμπειρία ἀπελευθεροῦσι. Καὶ ἂν τὸ σχολεῖον οὐδεμίαν ἄλλην
 »ὠφέλειαν ἔφερεν, εἰ μὴ ταύτην καὶ μόνην, καὶ ἔνεκα τούτου ἤδη ἔπρεπε
 »να θεωρῇται μέγας εὐεργέτης τοῦ λαοῦ. "Οτι τοῦτο τόσον ὀλίγον ἐκτι-
 »μᾶται προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς πᾶσα ἀχαριστία πρὸς καθο-
 »λικῶς διαδεδομένα ἀγαθὰ πηγάζει· τὰ λησμονεῖ τις ἐν ᾧ ἀναπαύεται
 »ἐπ' αὐτῶν».

Τοσαῦτα, νομίζω, ἀρχοῦσι νὰ δείξωσι, τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἐν δη-
 μοτικὸν σχολεῖον, πρῶτον μὲν Γερμανικόν, κατ' ἀναλογίαν δὲ ἔπειτα Ἑλ-
 ληνικόν, καὶ ποῖα εἶναι ἡ κλῆσις αὐτοῦ.

Τελευτῶντες παρακαλοῦμεν τὸν κ. Κεχαγιᾶν, καὶ εἴ τις ἄλλος ὑπάρχει
 ἀσχολούμενος περὶ τὰ παιδαγωγικά, μετὰ εὐρείας καὶ βαθείας μελέτης καὶ
 τοῦ Ἑρβάρτου, (οὗ πᾶς γνήσιος παιδαγωγικὸς ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ μὴ εἶ-
 ναι θιασώτης, καὶ ἂν δὲν τὸ διακηρύττει), ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων παιδα-
 γωγικῶν, οὓς ἡ λάμψις τοῦ Ἑρβάρτου διόλου δὲν ἐκμηδενίζει, μηδ' αὐτοῦ
 τοῦ Kehr ἐξαιρουμένου, οὕτω νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, δημοσιεύον-
 τες παιδαγωγικὰς πραγματείας ζητητικὰς εὐθέως καὶ καθαρῶς τοῦ ἀλη-
 θοῦς καὶ κοινῇ συμφέροντος, πρὸς φωτισμὸν καὶ ὠφέλειαν τοῦ φιλομαθοῦς,
 τοῦ φιλοπροόδου τοῦ οἶονεὶ κεχηνότος πρὸς τὸ βέλτιον Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΣΠ. ΜΩΡΑΙΤΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΛΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

(ἰβ. συνηγ. σελ. 189)

ΜΕΡΟΣ Α'.

Αὐτόθι ἐκεῖθεν ἐδίδαξε τὴν τέχνην αὐτοῦ παρεπομένης τῆς μεγάλης
 ἐπευφημίας τῶν πρὸς τοὺς λόγους ὀργώντων νέων Ῥωμαίων. Καὶ ἀναπτύσ-
 σων τὰς σχολὰς ἑλληνιστὶ ἐδέσμευε θαυμαστὸν ὅσον πρὸς ἑαυτὸν τὰς ψυ-
 ξὰς τῶν ἀκρωμένων οὐ μόνον τῇ ἐμβριθείᾳ τῶν διδασγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῇ
 φυσικῇ ἡδυσθείᾳ πρὸς. Wegener de aula Attalica litter. antiq. fau-
 trice, Havniae 1836. Ἐπέτεινε δ' ἐν τοῖςδε τοῖς καιροῖς τὴν περὶ τὰ
 ἑλληνικὰ γράμματα ἐμπειρίαν τῶν Ῥωμαίων ἡ βαρυτάτη ἐκείνη συμφορὰ

ἦν ἔπαθον οἱ Ἀχαιοί, οἳ τινες ἄτε μέγα ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντες διὰ τὴν τῶν πολιτειῶν ὁμοφροσύνην εὐχερῶς κατέστησαν ὑποπτοὶ παρὰ Ῥωμαίοις διὰ δύο προδότας τῆς πατρίδος τὸν Καλλικράτη καὶ τὸν Ἀνδρωνίδα ὡς τὰ τοῦ Περσέως φρονοῦντες καὶ κρύφα ἐν τῷ πολέμῳ εἰς αὐτὸν ἀντεπιστέλλοντες. Εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ γραμματοφυλακείου τοῦ βασιλέως οὐδὲν γράμμα ἀνευρέθη καὶ αὐτὸς ὁ Ξένων, ὁ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους προϊστάμενος τοῦ στρατοῦ ἐδήλωσε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συγκλήτῳ, ὅτι ἔμελλε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ἂν οἱ συγκλητικοὶ ἐπίστευον τῇ ἐγκλήσει, ὅμως ὁ τῶν Ῥωμαίων ἀντιστρατήγος ἔγνω, ὅτι οὕτως ὤφειλε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν, ὥστ' οἱ περιφανέστατοι ἄνδρες τῶν πολιτειῶν ἐκείνων, οἱ μέγιστον ἀξίωμα παρὰ ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν ἔχοντες, ἐκδιωχθῶσι διὰ δόλου ἐκ τῆς ἰδίας πατρίδος. Ἀπαντες ὅθεν, οἱ ὑπὸ τῶν προδοτῶν ἐκείνων κατηγορηθέντες, τῷ κελεύσματι τοῦ ἀντιστρατήγου μετέβησαν ἐν Ῥώμῃ ἵνα ἐνώπιον τῶν συγκλητικῶν διαλύσωσι τὰ κατ' ἑαυτῶν κατηγορημένα, ὅπου ἅμ' ἀφικόμενοι τῶν συγκλητικῶν κελευσάντων διεσκεδάσθησαν περὶ τὰς ἰσοπολίτιδας καὶ τὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας φυλακῆς ἕνεκα (!). Τῶν δ' Ἀχαιῶν ἡ συμπολιτεία ἡ δεύτερον καὶ αὖθις πρεσβείαν πέμψασα εἰς Ῥώμην δὲν ἐδυνήθη ἵνα κατορθώσῃ ὅπως διαγνωσθῇ ἡ αἰτία τῶν ἰδίων αἰχμαλώτων καὶ ἂν ἡ σύγκλητος ἐπιοτίμα νὰ πιστεύῃ αὐτοὺς ἀθώους ἢ ν' ἀνευρίσκῃ, δέον ν' ἀποδοθῶσι τῇ ἑαυτῶν πατρίδι. Ἑπτακαίδεκα λοιπὸν ἔτη κατεκρατήθησαν αἰχμαλῶται οἱ ἀτυχεῖς Ἀχαιοί, ὧν πλεῖστοι ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου ἠτελεύτησαν, οἱ δὲ περὶ τοὺς τριακοσίους ἐπιζήσαντες τῇ συνηγορίᾳ τοῦ Κάτωνος τελευταῖον ἀπελύθησαν ἰδ. Πausan. Ζ'. 10 Πολυβ. πρεσβ. 94, 105, 122. 129. 130. 139 καὶ Πλουτάρχ. 6. Κάτων' τοῦ πρεσβυτ. Κ. 9.¹ Ἀναστρεφόμενοι δ' οἱ αἰχμαλῶται οὗτοι, ἄνδρες τῷ γένει γενναῖοι καὶ ἐξαιρέτοις ἐπιστήμασι κατηγλαῖσμένοι, ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη πρὸς τοὺς εὐπατρίδας τῶν Ῥωμαίων, τοὺς οὐχὶ ἄλλοτρίως ἔχοντας πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων μεταχείρισιν, δὲν ἦτο τρόπος ὥστε νὰ μὴ ἐξεγείρῳσιν ἐν ἄλλοις μὲν τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν, ἐν ἄλλοις δὲ νὰ ἐπαυξήσωσιν αὐτήν. Ὡν ἐγένετο καὶ ὁ Μεγαλοπολίτης Πολύβιος ὁ περὶ τὰ ἐλ-

1 Ἡ ἀξία σημειώσεως αἱ τοῦ Κάτωνος λέξεις «ὕπερ δὲ τῶν ἐξ Ἀχαΐας φυγάδων ἐντευχθεῖς (ὁ Κάτων) διὰ Πολύβιον ὑπὸ Σκιπίωνος, ὡς πολὺς ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγος ἐγένετο, τῶν μὲν διδόντων κάθοδον αὐτοῖς, τῶν δὲ ἐνισταμένων, ἀναστὰς ὁ Κάτων «ὥσπερ οὐκ ἔχοντες» εἶπεν, ὃ πράττωμεν καθήμεθα τὴν ἡμέραν ὅλην (δηλ. τὴν τῆς συνεδριάσεως) περὶ γεροντίων Γραικῶν ζητοῦντες πότερον ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῶν, ἢ τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ νεκροφόρων ἐκκομισθῶσι! Εἴτα ἐψηφίσθη ἡ κάθοδος. . . .»

ληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας διατετριφῶς καὶ καθόλου διὰ πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀρετὰς ὑπὸ Σκιπίωνος τοῦ Αἰμιλιανοῦ εἰς τὴν προσημιλίαν αὐτοῦ δεκτὸς γενόμενος.

Οἱ πολὺ δ' ὕστερον τάσσεται (155 π. Χ.) ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς Ῥώμην ἀποσταλεῖσα περιώνυμος πρεσβεία, ἣν συναπστέλουν τρεῖς διαπρεπέστατοι φιλόσοφοι Καρνεάδης ὁ τῆς νέας Ἀκαδημίας ἀρχηγέτης, Διογένης ὁ τῶν στωϊκῶν τὴν σχολὴν ἐγκολπωθεὶς καὶ ὁ Κριτόλαος, ὁ τὸ σύστημα τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐπαγγελλόμενος ἵν' αἰτήσωνται παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἂν ρῇ τὴν ἀπαλλαγὴν, τοῦλάχιστον τὸν ἐπικουφισμὸν τῆς ὑπερβυλλούσης ζημίας τῶν 500 ταλάντων, ἣν οἱ Σικυῶνιοι δικασταὶ ἐπέβαλον τοῖς Ἀθηναίοις διὰ τὴν διαρπαγὴν τῆς πόλεως τῶν Ὀρωπίων. ἴδ. Πλουτάρχου 6. Κάτων. κεφ. 22. Γελλίου Noct. Atticae VII, 14 καὶ Κικερ. Tuscul. IV. 3. Οὗτοι λοιπὸν οἱ ἄνδρες καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐμπειρότατοι καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἴδιον εἶδος τοῦ λέγειν ἕκαστοι ἀριστοτέχναι, ἅτ' οὐ μόνον τὴν ἐντολὴν, ἣν ἀνέλαβον, εἰς τὴν σύγκλητον ἀνενεγκόντες, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τοὺς κύκλους τῶν Ῥωμαίων εὐπατριδῶν λόγους ἀπαγγέλλοντες χάριν τῶν ἐπιθυμούντων ἀκούειν μέγαν, ὥς εἰκός, διήγειραν τὸν θαυμασμὸν διὰ τῆς νέας σοφίας καὶ εὐγλωττίας παρὰ τε τοῖς νεανίαις καὶ τοῖς ἀνδράσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεγάλη πληθὺς τῶν μαθητῶν ἐπέρρει ὁ Κάτων ἀνὴρ ἀρχαιοπρεποῦς ἀρετῆς καὶ πεποιθήσεων ὑπὸ φόβου μὴ ἐκ τῆς διαφθορᾶς (!) ἐκείνης αἰ τῆς νεότητος ψυχὰ καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ἥθη διαστραφῶσιν, ἐγνώματευσεν ὑπὲρ τῆς μὴ χρονιωτέρας τῶν πρέσβων ἐν Ῥώμῃ διατριβῆς τὴν ἀποδοχὴν τῶν αἰτήσεων αὐτῶν. Ὁ δὲ Καρνεάδης μνησθεὶς ἀρχαίων ἡμερῶν ἀποκατέστησε τὸ ἦθος τοῦ σοφιστοῦ ἅμα καὶ ῥήτορος Γοργίου τοῦ Λεοντίνου καὶ ἐτόλμησεν ἐν συνελεύσει νὰ ζητήσῃ δημοσίᾳ ἔλεγχον, ἀναγγείλας ἑαυτὸν πρόθυμον εἰς ἅπαντα, περὶ ὧν πᾶς τις ἐβούλετο ἀκούειν. Καὶ ἐν ᾧ τὴν προτεραίαν ἐπεδοκίμασε τὸ δίκαιον, ἐν τῇ ὕστεραίᾳ δι' ἐναντιολογιῶν ἀνείλε τὸ κῦρος. Ἐντεῦθεν ὁ Κάτων ἔκρινεν ἀπευκτέαν τὴν τοιοιούτοτροπον σοφίαν, παραινέσας ἵνα φυλάσσωνται ἄνθρωπον, ὅστις ὅσα ἤθελεν, εἰς ταῦτα κ' ἐπειθε. Καὶ οἱ ῥήτορες μὲν οὗτοι μικρὸν μετὰ ταῦτα ἄπρακτοι ἀπῆλθον, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ περὶ τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορείας ἐξεγερθεὶς ὀργασμὸς παρέμεινεν, ἥ ἐφαίνετο, ὅτι εἰς ἄνδρας ἐμμένοντας τοῖς ἀρχαίοις ἥθεσιν ὥσεί κακὸν εὐρύτερον ὑφεῖρπε καὶ ξένας κακίας τῇ παλαιᾷ τῶν Ῥωμαίων νέων διαίτη περιῆπτε. Μάτην ὅμως τὸ ἀνχφύμενον κακόν, ὥς δὴ ὑπελάμβανον αὐτὸ ὁ Κάτων καὶ οἱ τῶν ἀρχαιοτρόπων ἐκείνων ἀπρὶξ ἐχόμενοι ἀπεπειράθησαν νὰ ναστεῖλωσιν. Ὁ Κάτων δὴλον ὅτι ἦτο πεπεισμένος, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ὀλι-

γωρίαν τῆς πατρίδος παιδείας καὶ τὴν εἰς τὴν ἐπήλυδα σοφίαν ἀφοσίωσιν κακῶς θὰ ἐπρονόουν ὑπὲρ τῆς ἰδίας σωτηρίας. Ἄδηλον ἐν τούτοις ἂν εἶχετο ὀρθῆς γνώμη. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης (καθάπερ, ἐπωνόμαζον αὐτὴν) καὶ μετὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐνεστερνίζοντο ἅμα ὀθνεῖα ἥθη καὶ ἀλλοτρίας κακίας, ἐξετρέποντο ὡς εἰκὸς τοῦ Ῥωμαίου πνεύματος καὶ τῆς εὐσταθείας καὶ ἀρετῆς τῶν προγόνων καὶ ἐπομένῳ τῷ λόγῳ ἀλλότριον πρόσωπον ἀναλαμβάνοντες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐμποδὼν ἦσαν εἰς τὸ καλεργεῖν τὸ ἑαυτῶν πνεῦμα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἰς τὸ ἐφικνεῖσθαι τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἥς ὤφειλεν ἕκαστος φύσει προωρισμένος νὰ ἐπιτύχῃ. Ἡ παραδοχὴ ἄρα τῶν ἐλληνικῶν ἡθῶν ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῶν ἰδίων. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶχετο ὁ Κάτων, ὁ τῶν πατρίων ἡθῶν ἐραστὴς καὶ ὀρθῶς τοῦλάχιστον ἐφαίνετο φοβούμενος περὶ τῆς ἀρχαίας τῶν ἡθῶν ἀκεραιότητος καὶ τῆς αὐστηρότητος τῆς ἀρετῆς, δι' ἣν ἡ τῶν Ῥωμαίων πολιτεία μετρσιώθη. Οὐδὲ μεμπτὸς εἶναι, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ ἐκβάσις. Ἄλλως ὁμῶς ἐπεκλώσαντο αἱ μοῖραι. Καὶ οὐδ' ὁ Κάτων αὐτός, ὁ τᾶλλα εὐσταθὲς καὶ τῇ ἦν συνελάμβανε βουλῇ ἐμμένων, κατὰ γε τοῦτο ἐγένετο πολὺ συνεπής, αὐτὸς δὴ ὁ τοὺς περὶ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα διασύρων ὀψιμαθὲς ἐλληνικῆς παιδείας γενόμενος! Πολλοὶ λοιπὸν φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες εἰς τὴν πόλιν ἐπερρύησαν καὶ τούτων αἱ μελέται μεγάλην ἐπίδοσιν ἐλάμβανον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ νεανίσκοι, οἱ τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν ἀσπαζόμενοι, ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ πάτρια καὶ νὰ περιορῶσι τὰ θρησκευτικά, διὰ ταῦτα ἔτει 164 π. Χ. ἐξεδόθη τὸ κατὰ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἐλλήνων ἐκείνων ῥητόρων δόγμα τῆς συγκλήτου ἵνα ὁ Μάρκος Πομπώνιος πραιτωρ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν νὰ μὴ παραμένωσιν ἐκεῖνοι ἐν Ῥώμῃ. Παρομοίως παρεμβληθέντων ἐννέα καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν ἔτει 93 π. Χ. (ἴδ. Σουετων. *de clar. rhet.* 1) προὔτάθη τὸ τιμητικὸν ἐκεῖνο ἔδικτον ἐπὶ τοὺς λατίνους ῥήτορας. Ὅμως οὔτε τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου, οὔτε τὸ τιμητικὸν ἔδικτον μακρὸν ἴσχυσεν, ἐκάτερον δὲ κατεγελάσθη ὡς ἐκ τῆς ἐγκαινισθείσης ἔξεως τοῦ βίου. Ἐν ἱκανῶς δὲ μακρᾷ σειρᾷ ἀνεφάνησαν γραμματικοί, οἳ τινες ἄσματα ὀλίγον διαθροηθέντα αὐθις διεξήρχοντο, ποιοῦντες γνωστὰ τοῖς λοιποῖς καὶ δι' ἀναγνώσεως καὶ ὑπομνημάτων. Ὅθεν ἕνεκα τῆς σπουδῆς αὐτῶν τὸ εἶδος τοῦτο τοσοῦτον ἐπηυξήθη, ὥστε μὴδ' ἐπιφανέστατοι ἄνδρες ἀπηξίωσαν νὰ γράψωσι τι περὶ τοῦ εἵδους αὐτοῦ. Παρεκτὸς τούτου καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας παρσιέδῃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος σπουδῇ, μάλιστα δ' εἰς τὴν ὑπὸ τηβεννοφόρων οἰκουμένην ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου Κελτικὴν. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου καὶ τὴν τῆς Ἀχαΐας εἰς ἐπαρχίαν μεταρρύθμισιν

ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διεδόθη ἐπὶ μᾶλλον ἀνὰ τὴν πόλιν. Μείζονα ἐντεῦθεν ὁσημέραι γινώσκιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκτῶντο οἱ Ῥωμαῖοι, ἣν ἐποπλαπλάσιαζον ἢ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων κατὰ τὴν Ἑλλάδα διατριβὴ ἅμα δὲ καὶ πολλῶν εὐπατριδῶν, ἢ ἐμπορία, ἢ συχνότερα προσομιλία καὶ οἰκειότης, ἢ ἐκατέρους τοὺς λαοὺς συνδέουσα. Καὶ δὴ ἔθος κατέστη ὥστε καλεῖται πλουσιώτεροι ἐκάλουν διδασκάλους ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ καὶ ἄλλοις ἡθεσιν ἐκτεθραμμένους ἐπὶ τῷ διδάσκειν οὐχὶ ἄνευ ἀδρῶν διδάκτρων τοὺς ἐαυτῶν παῖδας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἔπεμπον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν εἰς Ἀθήνας ἕνεκα μαθήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν, ἢ καὶ προσελάμβανον εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας ἑλληνας λογίους ὥσανεὶ τῶν γραμμάτων ἐταίρους, ὡς ἐν παραδείγματι ὁ Πούπλιος Ἀφρικανός, ὁ Γάιος Λαίλιος καὶ ὁ Λεύκιος Φούριος ἔσχον μεθ' ἐαυτῶν Ἑλληνας ἀμφιλαφεῖ παιδεῖα κεκοσμημένους.¹ Καὶ δὲν ἐλήφθη μόνον πρόνοια δημοσίᾳ περὶ παιδεύσεως κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν, ἣν χρυσὴν ἐπονομάζουσι, καὶ ἐν ἣ ἅτε τῆς διαίτης καὶ τῶν ἡθῶν μεταβληθέντων τηλικαύτῃ ἐγένετο ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐκπαιδεῦσαι τὴν νεολαίαν ποικίλην παιδείαν καὶ τέχνας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ περιώνυμα σχολεῖα, κατὰ τινὰ ἐποχὴν ὑπῆρξαν ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ τὰ εἰκοσιν, ἴδ. Σουέτων. de ill. gr. 3. Πρῶτος ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ ἐκ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἐκμαθὼν ὅσον ἀπαραίτητος ἀπέβηκε τοῖς Ῥωμαίοις ἡ ῥητορικὴ ἐκμόρφωσις, ἐνεκαίρισε τι δημοσίᾳ, ἀποβλέψας εἰς τοὺς διδασκάλους. Ἡβδόκησε δηλαδὴ νὰ μεταδῶσθαι πολιτείας ἅπασιν τοῖς ἐν Ῥώμῃ τὴν ἰατρικὴν ἐπαγγελλομένοις καὶ τοῖς διδάσκουσι τὰς ἐλευθερίους τέχνας, τουτέστι γραμματικοῖς καὶ ῥήτορσι, καὶ ταῦτα ἴν' ἀσμενέστερον καὶ οὗτοι διαμένωσιν ἐν τῇ πόλει καὶ ἄλλοι ἐπιποθῶσι νὰ ἐγκατασταθῶσιν αὐτόθι. Ἐτήσιος ὁμοῦς μισθὸς δὲν ἐνεκρίθη ἐκείνοις. Καὶ δὲ ἐβίου ἐπὶ ἀβεβαία ἀμοιβή, ἣν ἐλάμβανον παρὰ τῶν καθ' ἐκάστας οἰκογενειῶν, ἢ παρὰ μαθητῶν. Οἱ δ' αὐτοκράτορες τελευταῖον ἤρχισαν νὰ ἐπιμελῶνται τῆς δημοσίας διδασκαλίας τῆς νεολαίας καὶ νὰ συνδράμωσιν ὑπὲρ αὐτῆς, (τοῖς δ' ἰδιαιτέροις διδασκάλοις ὠρίσθη ἐξ ἀρχῆς ἐνιαύσιος μισθός). Ὁ Ἀὔγουστος λ. χ. μεγάλην ἐπεδείχθη τὴν ἐλευθεριότητα πρὸς τὸν Οὐέρριον Φλάκκον, ἀπελεύθερον, διαπρεπῆ ἐπὶ τῇ διδασκατικῇ, ὅς τις πρὸς ἐνάσκησιν

¹ Κικέρ. de Orat. II 37 « et certe non tulit ullos haec civitas aut gloria clariores aut auctoritate graviore, aut humanitate politiores P. Africano, G. Laelio, L. Furio, qui secum eruditissimos homines ex Graecia palam semper habuerunt.

τῆς εὐφυΐας τῶν μαθητῶν συνήθιζε νὰ συμβάλλῃ τοὺς ὁμήλικας πρὸς ἀλλήλους, προτιθεὶς καὶ τὰ θέματα, ἅπερ ὤφειλον νὰ γράφωσι καὶ τὸ ἔπαυλον, ὅπερ ὁ νικητὴς ἀπέφερεν. Ἐνταῦθα πρῶτον εὔρηνται τὰ σχολικὰ βραβεῖα παρὰ Ῥωμαίοις. Τῷ δὲ διδασκάλῳ αὐτῷ ὁ Αὐγούστος παρέδωκε τοὺς ἰδίους ἀνεψιούς, ἐπιτάξας ἵν' ἀνὰ ἑκάτον σηστερτίους καταβάλλωσιν ἐκείνῳ ἐτησίως, ἴδ. Συστων. *de ill.*, gr. 17. Οὕτως ἐδόθη πολιτεία τοῖς γραμματικοῖς καὶ τοῖς ῥήτορσι καὶ ἡ τούτων μελέτη, ἡ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐλάχιστη ὄνυσται οὐδὲ πολλοῦ ἀξία θεωρουμένη, ἐπεδοκιμάσθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας. Μετέπειτα ὁ Οὐεσπεσιανὸς (αὐτοκράτορ ἀπὸ 70—79 μ. Χ.), ὁ πρὸς τὰς ἐπιστήμας καθόλου καὶ τὰς τέχνας εὐμενής, ὥρισεν ἐνιαυσίους μισθοὺς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων ῥητόρων (πρὸλ. Συστων. Οὐεσπεσ. 18), ἀφ' οὗ τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Κοϊντιλιανός, ὁ Καλεγουρριτανὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γάλλου ἐν Ῥώμῃ ἀνακληθεὶς, ὅπου πρότερον διέμεινε μετὰ τοῦ ἰδίου πατρός, ἐδίδαξε ῥητορικὴν εἴκοσι συνεχῇ ἔτη, ἀξιούμενος βαρυτίμων διδασκαλίων κατ' ἐνιαυτόν, ἴδ. Ἰερώνυμ. ἐν Εὐσεβίου Χρον. καὶ Κοϊντιλιανοῦ προοίμιον καὶ *Bähr's Geschichte der Römischen Liter.* § 264. Τελευταῖον ὁ Ἀδριανὸς ὑπὸ μεγάλου ζήλου πρὸς τὰ γράμματα ἐμφορούμενος ὠκοδομήσατο καὶ παιδευτήριον, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀθήραιον, ὅρισας τὴν τοῖς διδασκάλοις ἑκτισὶν ἰδίου μισθοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου (*aerarium*). Ὅθεν ἑκτοτε ἰδρύθησαν παρὰ Ῥωμαίοις δημόσια σχολεῖα, ἴδ. Αὐρήλ. Βίβλ. 14. Ἐντεῦθεν τὸ σύστημα τοῦ διαπλάττειν καὶ καλλιεργεῖν τὴν νεότητα, ὅπερ ἤρτητο μᾶλλον ἐκ τῆς θελήσεως τῶν πατέρων, ἢ ἐκ τῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας, τοσοῦτον ἡλλοιώθη, ὥστ' ἡ ἀγωγή, ἡ τέως τι τῶν σπουδαιοτάτων καὶ τῇ παιδεύσει σφιγκτὰ συνεζευγμένη, ὥσει ἐλάττονος ἀξίας ὑπετιμᾶτο τῆς διδασκαλίας, ἡ δ' ἰδιωτικὴ παίδευσις ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων μετετράπη εἰς δημοσίαν. Ἰστέον δ', ὅτι κρατίστη σχολὴ καὶ δὴ τοῖς Ῥωμαίοις προουργιαιτάτη καθ' ἅπαντας τοὺς χρόνους ὑπῆρξεν αὕτῃ ἡ πολιτεία. Ἀλλὰ τὸ μνημονεῦσαι τίνι τρόπῳ καὶ μέτρῳ ἐπόμενοι οἱ αὐτοκράτορες πολλοῦ ἀξιοὶ ἐγένοντο περὶ τὴν ὀρθὴν παίδευσιν τῶν νέων δὲν εἶναι τοῦ παρόντος τόπου. Ἀρκεῖτω ἐνθάδ' ἡ μνεῖα ἐν τίσιν καιροῖς καὶ διὰ τίνας λόγους ἡ ἰδιωτικὴ διδασκαλία μετεβλήθη εἰς δημοσίαν. Ἐκ τῶν τέως ὑποσημανθέντων μᾶλλον, ἢ ἀναπτυχθέντων φαίνεται, ὅτι δέον μὲν νὰ ἐξερευνηθῇ ὁποία ὑπῆρξε κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἡ μέθοδος ἐκείνη τοῦ ἐκτρέφειν καὶ ἐκπαιδεύειν τὴν νεολαίαν καὶ τί ἐξεργάσατο, ὅμως ὀλίγα ἀνευρίσκονται περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἀξία ὅπωςδὴποτε πίστεως. Εἰς ὀλίγα ἄρα δέον νὰ ρεσθῶμεν. Ὅτι λοιπὸν ἡ

τῶν Ῥωμαίων ἀγωγή καὶ παιδεία τὸ κατ' ἀρχάς ἐγένετο ἀπλουστάτη, κατὰ δὲ ἄλλον γίνεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχαίας διαίτης καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς πολιτείας. Διότι οἱ Ῥωμαῖοι καθ' ἅπασαν τὴν παροῦσαν περίοδον ἦσαν τὰ μάλιστα ἡσυχολημένοι ὅπως ἐκ τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν πορίζονται τὰ τοῦ βίου ἐπιτήδεια, ὅπως ἐπιχειροῦντες πολέμους ὑπερασπίζωσι καὶ μεγεθύνωσι τὰ ὅρια τοῦ κράτους. Ἐντεῦθεν παρὰ Ῥωμαίοις ἀπαντῶσιν ἐκεῖναι αἱ τάξεις, τὰ ἥθη, αἱ ἀρεταί, ἐκεῖναι τέλος αἱ κακίαι, αἵτινες ὡς τὸ πλεῖστον ἀνευρίσκονται παρ' ἔθνεσι, περὶ τὰ ἀγροτικά διατρέβονται καὶ εἰς πολεμικοὺς ἀγῶνας ἐμπεπλεγμένῳ. Ὡς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασι καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἀγωγήν καὶ παιδείαν τῶν πολιτῶν ἐκ μικρῶν δυνάμεντες τὰ μέγιστα κατέλαβον. Ὅθεν ἐπειδὴ οὔτε δημόσια σχολεῖα ὑπῆρχον, ἅτε τῆς πολιτείας οὐδέν τι μισθὸν ἀμείλιας (κατὰ τὴν κομψὴν Ξενοφώντειον φράσιν) τοῖς διδασκάλοις ἐκτινούσης, οὔτ' ἅπαντες εἶχον τοὺς πόρους, ὁπόθεν νὰ διατρέφωσι τὸν διδάσκαλον τῶν παιδῶν, ἢ δὲν ἐδύναντο νὰ πληρῶνωσι δίδασκτρα τοῖς ἰδιωτικοῖς διδασκάλοις, ὀλιγοστοὶ ἐπετύγχανον τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως παρεχομένης διδασκαρίας, ἥτοι τῆς μητρῆς. Μέγα δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ὑπῆρξε τῶν μητέρων τὸ ἀξίωμα καὶ αὐτῶν τῶν ἐνδεστέρων. Μητέρες περίελεπτοι ἐπὶ ἀγνότητι, αἰδοί, ἐπιμελεία καὶ τιμῇ ἡξιοῦντο γενικῆς ἐκτιμήσεως, οὐδ' εὔρηται ἄλλοθι που τηλικούτος ὁ σεβασμός, ὁ ἐπὶ τῆς παρούσης περιόδου ταῖς γυναῖξι προσνερόμενος, ἰδ. Λιβ. I. 13. Ἀρίγνωτον, ὅτι ἕνεκα παραβιάσεως τῆς γυναικείας αἰδοῦς οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ ποδῶν ἐποιήσαντο βασιλεῖς καὶ δεκάρχους κατέλυσαν. Μιᾶς δὲ μητρῆς, ὡς δὴ πασιθρύλητον, αἱ δεήσεις καὶ αἱ ἐπιτιμήσεις τῆς Οὐετουρίας ἔκαμψαν τὴν ψυχὴν τοῦ Κοριολάνου καὶ οἱ ἔγγαμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τιμὴν τῶν γυναικῶν ἤγειραν ναδὸν τῆς τύχης τῆς γυναικείας (Fortunae Muliebri) ἰδ. Λιβ. II, 40.¹ Οὐχὶ ἅπαξ γυναι-

¹ Τόθ' αἱ δέσποιναι εἰς τὴν Οὐετουρίαν τὴν μητέρα τοῦ Κοριολάνου καὶ τὴν Οὐολουμνίαν τὴν τοῦτου σύζυγον φοιτῶσαι συνέρχονται. Ἄν τοῦτο δημόσιον μέτρον ὑπῆρξε, (δηλ. δόγμα συγκλητικόν) ἐπάγει ὁ Λίβιος, ἡ γυναικεῖος φόβος, ὀλίγον ἀνευρίσκω. Κατ' ὁρθωσαν ἀληθῶς ὅπως καὶ ἡ Οὐετουρία ἢ τὰ ἔτη λίαν προέδθηκ' αὐτῇ καὶ ἡ Οὐολουμνία φέρουσα τοὺς δύο μικροὺς υἱοὺς μεθ' ἑαυτῆς ἐκ τοῦ Μαρκίου πορευθῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολέμιων, κ' ἐπειδὴ οἱ ἄνδρες δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν διὰ τῶν ὅπλων, αἱ γυναῖκες διὰ τῶν δεήσεων καὶ τῶν δακρύων ἠμύνοντο ὑπὲρ ἐκείνης. Ἄμ' ἐντεῦθεν ἀφικομένων ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἡγγέλθη τῷ Κοριολάνῳ, ὅτι ἀπειροπληθεῖς γυναῖκες παρῆσαν, τὸ πρῶτον, αὐτὸς ὅστις δὲν συνεκινήθη οὐθ' ὑπὸ τῆς δημοσίας μεγαλειότητος τῶν πρέσβων, οὐθ' ὑπὸ τῆς τηλικαύτης εὐσεβείας τῶν ἱερέων τῆς ἐμβληθείσης εἰς τοὺς

κες ἐπ' ἀρετῇ διαπρέπουσαι ἠρέθησαν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν ὑφίστων ἱεροπραξίων τῶν θεῶν. Ἡ *Σουλπικία* ὡς ἐν παραδείγματι ἡ τοῦ Φουλβίου Φλάκκου γυνή, ἡ τῇ γνώμῃ τῶν δεσποινῶν αἰδημονεστάτη ἠρέθη ὑφ' ἐκαστὴν ἴν' ἀφιερῶσθαι τὸ ὁμοίωμα τῆς Ἀφροδίτης κατὰ τὰ Σιδύλλια θέσφατα, πρὸς Πλινίου *Hist. Natur.* VII. 35. Ἡ *Κλαυδία* πάλιν ἀριπρεπὴς ἐπὶ κοσμιότητι παρθένος γαῦν, κομίζουσαν τὰ ἱερὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Ἰδαίας προσπεπηγυῖαν τῷ τεύχεϊ τοῦ Τιβέρεως ἐξείλκυσε δεηθεῖσα ἵνα οὕτω τέλος ἐπιτύχῃ, ἂν εἰς ἐκαστὴν αἰδῶς ἐνυπάρχει, ἴδ. *Συετῶν* 6. *Τιβερ.* 2. Ἐγκωμίοις ἐξαίρεται καὶ ἡ ἄλλη *Κλαυδία*, ἡ Ἑστιᾶς ἐκείνη παρθένος, ἥτις θεασαμένη τὸν ἴδιον πατέρα ἐν τῇ τελετῇ τοῦ θριάμβου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἄρματος ἀποσπῶμενον διὰ τῆς βιαίας χειρὸς πολεμίου δημάρχου παρενεβλήθη ἐν μέσῳ ἐκτέρων καὶ τὸν πατέρα περιπτυχθεῖσα δὲν ἠνέχθη νάποσπασθῇ οὗτος ἀπὸ τοῦ ἄρματος, ἀλλὰ τὴν ὑπερτάτην δύναμιν τὴν ὑπ' ἐχθρότητος διαφλεγομένην ἀπώσατο, ἴδ. *Συετῶν*. ἐνθ. ἄνωτ. καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον V, 4, 6 καὶ Κικέρωνος *pro Cael.* 44. — Παρεκτὸς τούτου ἐν στόματι ἀπάντων τὰ μάλιστα περιάδεται ἡ *Κορνηλία*, ἡ τῶν Γράκχων μήτηρ, ἐξέχουσα καὶ τῇ προσηθείᾳ καὶ τῇ τῶν ἠθῶν χάριτι καὶ τῷ μεγαθύμῳ, ἥς αἱ ἐπιστολαὶ ἐπαινοῦνται ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν Βρούτῳ 58 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ *Inst. Orat.* I. 4, 6. Ἐπαίνων ἀξιῶνται παρὰ τὰς εἰρημένας καὶ ἡ *Λαίλια*, ἡ τοῦ Γαΐου τοῦ Σοφοῦ πρεσβυτέρα θυγάτηρ, καὶ αἱ ταύτης θυγατέρες αἱ δύο Μουκίαι καὶ ἐγγόναι Λικίνιαι καὶ ἡ τοῦ Πομπηίου σύζυγος *Κορνηλία* καὶ ἡ *Ρέα*, ἡ τοῦ Σερτωρίου μήτηρ καὶ ἡ *Ιουλία Προκίλλα* μήτηρ τοῦ Ἰουλίου Ἀγρικόλα σπανίας κοσμιότητος, ἐν ἧς τῷ κόλπῳ καὶ τῇ φιλοστοργίᾳ ἐκτραφεῖς ὁ υἱὸς διὰ πάσης θεραπείας ἀπασῶν τῶν τιμίων τεχνῶν διήνυσεν τὴν τε παιδι-

ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ψυχὴν, πολλῶ μᾶλλον ἰσχυρογνώμων ἐδείχθη πρὸς τὰ τῶν γυναικῶν δάκρυα. Μετέπειτα δὲ τῶν οἰκείων θεραπόντων τις ὁ τὴν Οὐατουρίαν ἀνὰ μέσον τῶν ἄλλων περίλυπον γνωρίσας μεταξὺ τῆς νύμφης καὶ τῶν ἐγγόνων ἰσταμένην, ἂν μὴ ἀπατῶσί με οἱ ὀφθαλμοί, εἶπεν, ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα σου παροῦσαι εἶναι. Ὁ Κοριολάνος λοιπὸν μικροῦ δεῖν ἔξω ἐαυτοῦ ἔσπευδεν εἰς περίπτυσιν τῆς μητρὸς, ὅθ' ἡ γυνή ἀπὸ τῶν ἰκεσιῶν εἰς ὀργὴν στραφεῖσα, «ἄφες με πρὶν ὑποδέξωμαι τὸν σὸν ἀσπασμόν νὰ μάθω, ἂν εἰς ἐχθρόν, ἢ εἰς τὸν υἱόν μου πορεύομαι, ἂν αἰχμάλωτος, ἢ μήτηρ ἐν τοῖς σοῖς στρατοπέδοις εἰμι. Εἰς τοῦτο ἡ ἐμὴ μακρὰ ζωὴ καὶ τὸ ἀτυχὲς γῆρας παρέσυρεν ἵνα σὲ ἐξόριστον, εἶτα πολέμιον ἴδω; εἶναι ἄρα δυνατόν, ὅτι θὰ ἐρημώσῃς ταύτην τὴν γῆν τὴν τεκοῦσάν σε καὶ ἐκθρέψασαν; . . . ἂν μὴ ἐγὼ σε ἔτικτον, ἡ Ῥώμη δὲν θὰ ἐπολιορχεῖτο, ἂν μὴ σε εἶχον υἱόν, ἐλευθέρᾳ ἐν ἐλευθέρᾳ πατρίδι θὰ πέθνησκον. . . καὶ ἡγείραν αὐτῇ μνημεῖον τὸν ναὸν τῆς Γυναικείας Ἐὐτυχίας, ἀφιερῶσαντες τῷ ὀνόματι αὐτῆς ταύτης.—»

κὴν καὶ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν καὶ ἄλλαι πολλαί, ὧν ἡ ἐξαρίθμησις θάπέ-
βαινε μακρὰ καὶ θὰ ὑπερέβαινε τὰ ἔρια τῆς παρούσης ἐργασίας. Ἡ δὲ
δύναμις, ἣν ἐκέκτηντο αἱ μητέρες ἐκεῖναι εἰς τὸ εὐλαβῶς ἀνκρριπίζειν τὰ
μικρὰ ζώπυρα τοῦ πνεύματος ἐν τῇ τρυφερᾷ ἡλικίᾳ, εἰς τὸ ἐπιμελῶς θε-
ραπεύειν τὰ ἥθη καὶ εἰς τὸ ὀρθῶς διαπλάττειν τὸν λόγον αὐτόν, ἐγένετο
ἐν παντὶ τῷ βίῳ καὶ τὰ μάλιστα τελεσιουργὸς καὶ σωτηριώδης. Διότι αἱ
τῶν Ῥωμαίων μητέρες, ὧν ἡ κατ' οἶκον ἐνδιαίτησις παραβάλλομένη πρὸς
τὸν βίον τῶν Ἑλληνίδων ὑποληπτέα πολὺ τιμιωτέρα, ἀπὸ παλαιοτάτου
χρόνου ὡς τὸ πλεῖστον αὐταὶ (ἄνευ δηλ. διδασκάλου) ἀνελάμβανον τὴν
ἐντολὴν τοῦ ἐκτρέφειν τὰ ἴδια τέκνα, ἰθύνουσαι τὰς μικρὰς ἀσχολίας καὶ
τὰς παιδικὰς αὐτῶν διὰ μητρικῆς στοργῆς καὶ συνέσεως καὶ τέχνας πρὸς
τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν ἀρμοζούσας ἐκδιδάσκουσαι ἐκεῖνα. Τῆς δὲ τιμη-
στάτης ταύτης ἀσχολίας, ὅποτε σχολὴ ὑπῆρχε, συμμετεῖχον καὶ οἱ πα-
τέρες, οἵτινες τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μητέρων τῇ βουλῇ καὶ
τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι ὑποβοηθοῦντες τὴν ἡδίστην χαρὰν ἐκείναις ἐμερίζοντο.
Καὶ ἀληθῶς οὐδὲν ἐδύνατο νὰ ᾔῃαι προσφύτερον τῆς ὑπὸ τῶν γεννητό-
ρων ἀγωγῆς τῶν παίδων. Διότι τί ἐμπορεῖ νὰ ᾔῃαι ἀλλοτριώτερον τοῦ
ὕγιαίνοντος συστήματος τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδεύσεως, τί μᾶλλον δι-
άστροφον ἢ τὸ παραδιδόναι τὰ τέκνα ἄνευ εὐθέτου καὶ σπουδαιοτάτου λό-
γου ταῖς τροφοῖς, ἢ τὸ διαπιστεύεσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν τούτων καὶ
τὴν εὐεξίαν σωματικὴν τε καὶ ψυχικὴν ταῖς ἐξ ἀλλοδαπῆς κεκλημέναις
παιδαγωγοῖς καὶ διὰ μισθοῦ ἀναπειθομέναις, αὐτὰ δὲ τὰ τέκνα οἶονεῖ
ἀπὸ τῶν κόλπων τῶν γονέων ἀποσπᾶν καὶ ἀνέχεσθαι, ἵνα μετὰ τοῦ γά-
λακτος τῆς τροφῆς θηλάζωσι τὰς πλάνης καὶ τὰς ἀλλοτρίας κακίας; Ἐπὶ
τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν ἰσχύει τὸ τοῦ Ἑννίου ἐκεῖνο «*qui sibi semitam
non sapiunt, alteri monstrant viam*» (=τοῖς μὴ γενομένοις τοῦ ἰδίου
σπόρου ἄλλοι δεικνύουσι τὴν ὁδόν), ἢ τὸ τετριμμένον ἐκεῖνο «*poteritne
caecus caecum ducere*» (δύναται ἄρα τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;). Τὸ κα-
κὸν τοῦτο, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐπεκράτησε παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν ἐπιγενε-
στέρων καὶ τῶν ὑστάτων χρόνων. Ἀποκλίναντες δὲ ἄλλον ὅτι Ῥωμαῖοι (ἀπὸ
τοῦ 6'. φοινικοῦ πολέμου 218—212 π. Χ.) τῆς παλαιᾶς ἀπλοῦκῆς διαί-
της καὶ τῆς ἔξεως καὶ σωφροσύνης τῶν προγόνων ὀλιγώρως εἶχον καὶ περὶ
αὐτὴν τὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν, παραδίδοντες αὐτοὺς ταῖς τροφοῖς καὶ
ταῖς θεραπαίαις, ἢ εὐτελεστάτοις δούλοις, ἢ πειναλέοις Γραικύλοις. Τὴν
πλημμελῆ ἐν τούτοις αὐτὴν ἀγωγὴν, τὴν ὑπὸ πολλῶν εὐπατριδῶν ἐπι-
δοκιμασθεῖσαν, οἱ σωφρονέστεροι καὶ συνετώτεροι ἐκποδῶν ἐποιήσαντο,
ἄλλοι δὲ σφόδρα διέσυραν καὶ διὰ πικρῶν εὐτραπελιῶν κατεγέλασαν ἰδ.

Πετρών. Σατυρ. Προοιμ. Ἰουβενάλ. Sat. VII. Περσίου Sat. 1. καὶ Τακίτου Διαλ. de Oratt κ. 35 κ. ε. Τὰ δ' ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἤθη μετὰ τῶν νέων κακιῶν τῆς μετέπειτα ἐποχῆς διαχυγῶς ἐξιστόρησεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ προμνημονευθέντος διαλόγου ἐν κεφ. 28—29, οὗ χωρίου κρατίστου καὶ ἀναγνώσεως ἐπαξίου παραθέτομεν μέρος « Ἦδη πρῶτον ἐκάστω ὁ υἱός, ὁ ὑπὸ ἀγνῆς γεννητρίας τεχθεὶς, δὲν ἐξετρέφετο ἐν τῷ οἰκίσκῳ τῆς ἐωνημένης τροφοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ἐν τῷ κύλῳ τῆς μητρός, ἧς ἐκλαμπρος ἦτο ὁ ἔπαινος τοῦ ἐπιτηρεῖν τὸν οἶκον καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν τέκνων. Ἦρεῖτο δὲ τὰς πρεσβυτέραις τῷ γένει οἰκεῖαι, ἧ μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἠθῶν ἐπέτρεπον τὰ τέκνα ἐκάστης οἰκογενείας καὶ ἧς ἐνώπιον οὐδ' ὅσιον ἦτο νὰ λέγωσιν, ὅπερ αἰσχρὸν ὑπελαμβάνετο, οὐδὲ νὰ πράττωσιν, ὅπερ τὴν πρᾶξιν ἄτιμον ἐφαίνετο. Καὶ οὐ μόνον τὰς μελέτας καὶ τὰς ἀσχολίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀναπαύλας καὶ τὰς τέρψεις τῶν παιδῶν δι' ἰερότητός τινος καὶ εὐλαθείας συνεκίρνα. Οὕτως ἐξ ἀκοῆς παρελάβομεν, ὅτι ἔπραττεν ἡ τῶν Γράκχων μήτηρ Κορνηλία καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος Ἀνρηλία, ταῦτά γινώσκοντες καὶ περὶ τῆς Ἀτίας, τῆς τοῦ Αὐγούστου μητρός, ἣτις προΐστατο τῆς ἀγωγῆς τῶν πριγκίπων υἱῶν αὐτῆς. Αὕτη δ' ἡ αὐστηρότης τῆς ἀγωγῆς, προσεπάγει ὁ συγγραφεὺς, εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν, ὅπως ἡ ἀκραιφνής, καὶ δι' οὐδεμιᾶς πονηρίας διαστραφεῖσα φύσις ἐνὸς ἐκάστου τέλεον ἐγκολπῶται παραχρῆμα τιμίας τέχνας, καὶ εἴτ' εἰς τὰ στρατιωτικά, εἴτ' εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου, εἴτ' εἰς τῆς εὐγλωττίας τὴν μελέτην ἐπεδίδετο, τοῦτο μόνον νὰ πράττῃ, τοῦτο ἅπαν νάρύηται. Τοῦτον λοιπὸν τῆς ἀπλότητος, τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς χρηστότητος τὸν ἔπαινον δικαίως ὁ συγγραφεὺς ἀπέδιδε τῇ ἀρχαίᾳ ἀγωγῇ. Καὶ διότι τὰς τέχνας, τὰς καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ τὰ μάλιστα ἐπαινετὰς καὶ ἐν παντὶ καιρῷ σπουδαιοτάτας, αἱ τινες ἐστρέφοντο εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ, εἰς τὸν ὀρθὸν τρόπον τοῦ ζῆν, εἰς τὸ φιλοπόνως ἐπιτελεῖν τὰς ἐν τῷ βίῳ ἀσχολίας, εἰς τὸν πρὸς τοὺς γεννήτορας, τοὺς οἰκεῖους, τοὺς συμπολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τὴν πατρίδα καθήκοντα ὡς τὸ πλεῖστον ἐξεμάνθανον ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστίᾳ παρὰ τῶν γονέων, τῶν περὶ τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου πεπαιδευμένων.

Ἐν Ζακύνθῳ, Φεβρουαρίῳ ἀρχομένῳ 1879

Ἐπανόρθωσις τῶν παροραμάτων τῶν ἐν τῷ α'. ἄρθρῳ, τῷ περὶ «ἀγωγῆς καὶ παιδείας παρὰ Ῥωμαίοις» ἐν τῷ δ'. τεύχει.

Σελ. στίχ.

107

5

φοινικῶν

ἀντὶ

φοινικικῶν.

»	49	Βερνχάρδους	»	Βερνχάρδης.
108	»	καλλιεργίαν	»	καλλιέργειαν,
110	10	Βαρβάτος	»	Βαρβάτης
»	20	αὐτῆς	»	αὐτοῖς
»	31	μετὰ τὸ μετέδωκαν πρόσθετες τοῖς πληθεύουσιν τῆς (ὑψί- στης τιμῆς)		
111	1	δικτατορίας	ἀντὶ	δικτατορίας
»	3	κατορθώθη	»	κατορθώθη.
»	37	πανωλεθρίαν	»	πανολεθρίαν
112	21	Welssenborn	»	Welsseborn.

N. HERTZ.

Η ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

ΥΠΟ ΠΙΡΡΕΛΟΥ

(συνέχ. ἱδ. Τετχ. Ε' σ. 166)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀναδιοργανισμοῦ τῶν σχολῶν ἀπασχολεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ ὅλα τὰ πνεύματα. Ἐν Λονδίῳ ὡς ἔφοροι σχολῶν ἐξελέχθησαν πρόσωπα διακεκριμένα καὶ ἐπίσημα. Ἐθεώρησαν συντελεστικώτερον νὰ ἐμπιστευθῶσι τὴν διοίκησιν τῶν σχολῶν εἰς αἵρετὰ σωματοεῖα, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων ἀπένειμαν εἰς τὰς κυρίας. Ὅθεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατηρτίσθη ἐν Λονδίῳ συμβούλιον μέγα, ἀποτελούμενον ἐξ ὁμοτίμων, μελῶν τοῦ κοινοβουλίου, ἀνδρῶν ἐπισήμων καὶ κυριῶν ἀνωτέρας τάξεως, τούτων πάντων θηρευόντων τὴν θέσιν ταύτην μετὰ ζέσεως τοιαύτης, ὥσει ἐπρόκειτο περὶ βουλευτικῆς ἑδρας.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου εἶναι μέλος τῆς βουλῆς τῶν λόρδων, ἀρχαῖος διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν. Σήμερον ὑπάρχει ἐν Λονδίῳ εἰδὸς τι κοινοβουλίου σχολιακοῦ, οὕτως εἰπεῖν. οὐ αἶ περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας συζητήσεις διεγείρουσι σπουδαίως τὴν προσοχὴν τοῦ δημασίου.

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα αἱ προταθεῖσαι μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ καταστῇ ἡ ἐκπαίδευσις ὑποχρεωτικὴ ἀπαντῶσι μυρίας καὶ σπουδαίας δυσχερείας.